

Співвідношення самоорганізації і організації в процесі формування ефективної регіональної політики

В. П. РЕШЕТИЛО

Харківська національна академія міського господарства

Проблема оптимального співвідношення централізованого управління і ефективного регіонального розвитку є однією з найактуальніших на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України. Посилення ролі регіонів визначає необхідність удосконалення принципів і методів реалізації відповідної державної соціально-економічної політики. Як показує практика, на регіональному рівні існують реальні суперечності не тільки усередині регіонів, але і між ними і системою централізованого державного управління. Достатньо гостро встає проблема визначення пріоритетів і напрямів їх ефективної взаємодії, вимагають практичного вирішення проблеми оптимального співвідношення держави і регіонів. Слід констатувати, що у визначенні функцій державного управління регіонами все ще панує концепція раціональності, згідно з якою, створюючи потрібні закони, стандарти, інститути, держава здатна цілеспрямовано направляти регіональний розвиток в необхідне русло. Механізм державного управління розглядається як процес приведення об'єкту (регіону) до бажаного стану шляхом відповідної державної політики. Все це говорить про те, що в системі регіонального управління все ще переважає лінійний підхід, який постійно демонструє неефективність і неспроможність, і досить часто приводить не до вирішення, а до загострення існуючих проблем. Сама економічна практика все більш настійно вимагає *нелінійного (синергетичного) підходу* до ефективного регіонального управління. Для нелінійного підходу до управління характерне, перш за все, розуміння особливого співвідношення процесів самоорганізації і організації, невизначеності і визначеності в розвитку складних соціально-економічних систем. Для встановлення гармонійної взаємодії самоорганізації регіонів і організації їх розвитку з боку держави, необхідно знати закони функціонування складних систем,

враховувати визначальну роль їх потенціалу самоорганізації, а також постійно пам'ятати про те, що *складноорганізованим системам не можна нав'язувати шляхи їх розвитку*. В процесі управління ними необхідно знати, як сприяти власним тенденціям розвитку системи, як малою резонансною дією підштовхнути систему на один з власних і сприятливих шляхів еволюції, як управляти, не управляючи, як забезпечити самоорганізаційний регіональний розвиток. З позицій економічної синергетики, необхідно не будувати зусиллями держави нову регіональну політику, а створювати умови для того, щоб вона формувалася на основі ініціатив, витікаючих з регіонів, і існування інституційних механізмів, що забезпечують їх реалізацію. Для цього необхідно, щоб дії держави по відношенню до складних відкритих, багатокомпонентних, багатоцільових, багаторівневих регіональних систем були засновані на розумінні характеру процесів, що відбуваються тут, враховували ступінь їх спонтанності і можливі альтернативні напрями розвитку на базі спостережуваних тенденцій. Кожен регіон володіє своїми особливостями, які можуть бути враховані тільки в умовах його самоорганізації і самоврядування. Завдання держави - знайти такі резонансні зони дії, через які можна "запустити" механізми регіональної самоорганізації, отримуючи значні позитивні синергетичні ефекти від виникаючої активної взаємодії держави і регіонів. Регіон повинен розглядатися як самоврядна система, що самоорганізується і тим самим несе в собі потенціал ефективного розвитку. При цьому кожен з найбільш важливих структурних елементів регіону: природно - ресурсний, виробничий, інфраструктурний, соціальний, духовний, фінансовий, інформаційний, - також володіє здібностями до самоорганізації. Таким чином, відносини між державою і регіонами повинно будуватися на основі їх активної взаємодії і взаємообумовленості, носити комплексний характер і враховувати домінування тієї або іншої сторони залежно від конкретної соціально-економічної ситуації, що склалася в даний період часу.